

A középkori Szent György-templom
emlékparkja

INÁRCSI SÉTÁK (2)

Az inárcsi középkori Szent György-templom történelmi emlékparkja

Az emlékpark az Európai Unió strukturális alapjaiból finanszírozva, az Európa Terv projektje keretében valósult meg. Anyagi alapjait ugyanis az Agrárfejlesztési és Vidékfejlesztési Operatív Program pályázata teremtette meg. A „falufejlesztés és megújítás a vidék tárgyi és szellemi örökségének megőrzése” célját szolgáló AVOP-program egyebek közt a műemléki s egyéb kulturális értéket hordozó és egyéni védettség alatt álló építmények, történelmi és régészeti értékek felújítását, továbbá a táji elemek rendbetételét, parkok, emlékhelyek felújítását, különféle közösségi terek létrehozását tűzte ki célul, az egységes falukép kialakítása érdekében. A községi önkormányzat 2004-ben nyújtott be pályázatot rá, amit 2005 nyarán nyert el, és a tél küszöbére készített el. A „történelmi emlékpark építési munkáinak megvalósítását” szolgáló, több mint 50 millió forintos beruházáshoz községünk 37.793.727 Ft támogatást kapott, s ehhez a 2005-ös költségvetésben 12.597.909 Ft önerőt biztosított.

A történelmi emlékpark létrejöttének előzményei az 1990-es évek elejéig nyúlnak vissza. Ekkor készült el az Inárcs története című 820 lapos helytörténeti mű, melynek kutatásait Czagányi László még 1982-ben kezdte el, s amelyet (Kulcsár Gabriella további 40 lapos régészeti fejezetével kiegészítve) 1995-ben adott ki a községi önkormányzat. A falu addig ismeretlen középkorát először közkinccsé tevő kiadványra többen felfigyeltek. Ennek alapján fogalmazódott meg a képviselő-testületben az a terv, hogy kutassuk fel, mutassuk be és őrizzük meg a jövőnek a falu történetének még fellelhető tárgyi emlékeit is, Polyák Ferenc fafaragó művészt, a Népművészet Mesterét pedig épp a középkor eseményekben gazdag fejezetei inspirálták arra az elhatározásra, hogy az államalapítás millenniumára országos mozgalmat hirdessen az elpusztult középkori templomok jelkereszttel történő megőrkítésére. Ennek jegyében elsőként az inárcsi Jelkeresztet faragta ki, amit 1999. Szent György napján a Jelharang követett. Ezeket nem a templomromnál, a magántulajdonban lévő, vasúthoz közeli

Keresztszentelés 1998-ban

mezőgazdasági ingatlanon, hanem attól nyugatra, az egykor Szegedre vezető nagy út nyomvonalát követő Kecskeméti (öreg) országút mentén állították fel. A keresztet Tóth Péter Domonkos címzetes ócsai prépost szentelte fel, 1998 Nagyboldogasszony napján. Az ünnepségre a faluból és a megyéből is többen elzarándokoltak, az esztergomi érsek, az oktatási miniszter és a Duna Televízió pedig – mely később a régészeti feltárásról riportban számolt be – külön levélben fejezte ki elismerését a községnek. Polyák Ferenc itt, a középkori út és falu szélén a rádió mikrofonja előtt – később sajtóban és az interneten is – meghirdette országos programját, s miután Bozsik József riportja a Kossuth Rádióban is elhangzott, az emlékhelyet később az ország más részeiről, sőt külföldről is többen felkeresték.

Az akció a millenniumi kormánybiztos figyelmét is felkeltette, még honlapjára is felkerült. A kedvező fogadtatás láttán az önkormányzat a templom maradványainak régészeti feltárására, majd emlékparkkal történő megörökítésére szánta el magát, miután az impozáns terv támogatására ígéretet kapott. Ekkor rajzolódt ki a terv a templom alapjainak eredeti kövekből történő rekonstruálására, és a sétánnyal övezett alap körül a millenniumi évre egy szoborcsoportot felállítására, melyben történelmünk nagy alakjainak emlékműve emlékeztetne az elmúlt évszázadokra. Miután az inárcsi küldöttség ígéretet kapott rá, hogy a millenniumi rendezvények keretében a régészeti feltáráshoz és – a megye idegenforgalmi értékeinek rangjára számító – emlékpark kiépítéséhez támogatást kap, a szobrokról Polyák Ferencsel, a feltárásról pedig a Pest Megyei Múzeumigazgatósággal folytatott tárgyalásokat az önkormányzat.

Az ásatásra a Pest megyei középkori templomok régészeti kataszterének szerzője, Tari Edit, a Ceglédi Kossuth Múzeum régész muzeológusa kapott megbízatást. Mint a következő fejezetekből kiderül, a rövid időre tervezett ásatás az adott szelvényen is tízhetes munkában realizálódott, és nem várt eredményeket hozott. A forrásokkal 13. század közepétől datált Inárcs időbeli határait a 11. századig vezette vissza. Fontos következtetésekre adott lehetőséget a templomépítés periódusaira, szerkezetére és nagyságára is, a patrónus

Ásatás 2000-ben

Szent Györgyöt ábrázoló mellkereszt pedig, melyet a romok között fedeztek fel, igazi ritkaságnak számított. Noha a feltárás költségei ily módon lényegesen meghaladták a tervezettet, a millenniumi rendezvények tömeges igényei miatt a község sem arra, sem az emlékpark megépítésére nem kapott támogatást, így csupán Tolnay Lajos bronzszobrának elkészítésére volt lehetőség.

A különleges mellkereszt

gondot vetettek fel, s a község kulturális vérkeringésébe történő bekapcsolódása sem látszott problémamentesnek.

A testület ezért úgy döntött, hogy az emlékparkot nem a Rákóczi út nyugati végén, hanem keleti harmada mentén, a sportpark 330 helyrajzi számú északnyugati szegletében helyezi el. Ez sem a Dózsa tér, sem a sportpark kulturális és sportvezetésének programjait nem érinti, viszont centrális helye révén a hozzájuk illeszkedő és önálló rendezvények szervezésére is kiválóan alkalmas. A tervdokumentáció szerint a park közepében a templom – mészkőlapokkal burkolt betonból és eredeti kövekből készült – alapfalai állnak.

A 2000-ben szertefoszlott, ám azóta dédelgetett álom megvalósítására a Földművelésügyi és Vidékfejlesztés Minisztérium idézett pályázata 2004-ben csillantotta fel ismét a reményt. A képviselők egyhangú döntése alapján községünk csatlakozott a pályázathoz, s ennek elnyerése utána, a 2005. augusztus 24-i ülésen 9 igenlő és 2 ellenszavazat mellett a megvalósítás mellett foglalt állást. A művészi igénnyel tervezett emlékpark eredeti helyen történő megépítése a külterületi szántók között számos (tulajdonjogi, út- és közműépítési, őrzési, megközelítési)

A parképítés kezdete

el, mely az egyes részfeladatokban jártas alvállalkozók segítségével a 2005 decemberére vállalt határidőre el is készítette.

Az AVOP pályázati támogatásával megvalósult történelmi emlékparknak önkormányzatunk a „Szent György-templom emlékparkja” nevet adta. Az emlékpark célja a kulturális és történelmi emlékek megőrzése, mely lehetősége biztosít arra, hogy a látogatók kellemes környezetben kikapcsolódhassanak, pihenhessenek és szórakozhassanak, s a falu és az ország történetének egyes területeiről megfelelő ismereteket szerezhessenek. Az ismeretszerzést szolgálja az Inárcsi séták 2. füzeté is. Újabb ismeretterjesztő kiadványunkban is a helytörténeti tanulmány szerzője mutatja be a középkori templom történetét és régészeti feltárásának eredményeit, az emlékpark műleírását, alkotóművészeit és kivitelezőit, a legendáriumban pedig elsősorban szentjeink életének hiteles történelmi pályáivét vázolja fel.

Mint látni fogjuk, a középkori inárcsi Szent György-templom emlékparkja helytörténetünk levéltári forrásokból és régészeti leletekből kirajzolódó sajátos lenyomata, önnön múltunk kézzelfogható darabja. 1998-as felszentelése után már a Jelkereszt is egyszerű polgárok sorát, sőt művészeket, tudósokat, politikusokat vonzott ide itthonról és külföldről is. Reméljük, e műalkotás-együttes sem csupán községünk lakóinak, hanem – az Ócsai Tájvédelmi Körzet idegenforgalmi és Pest megye turisztikai programjaihoz kapcsolódva – kultúránk megyei és regionális

Az elkészült emlékpark

értékei között is kivívja méltó helyét! Európa egy darabjaként a 11-16. századi Inárcs kultúráját jeleníti meg a reneszánszát élő újkori község közepén, az európai integráció támogatásával. Az ezeréves Inárcs történetének kőben és fában megjelenített művészi foglalata a 21. századi Európában!

**Laczy Károly
Polgármester**

Magyarország célba ér!

Az inárcsi Szent György-templom történetének okleveles emlékei

Az Inárcs és Kakucs középkoráról készült első tanulmány már 1982-ben világos képet rajzolt községiünk és temploma középkori elődjéről. Ezek helyét a Rákóczi, a Kecskeméti út és a vasút háromszögében már az 1970-es években lokalizálták a cserépedények, csont- és fémeszközök szórványelelei s a templomrom köveinek egyre gyérülő maradványai. Ezt a képet pontosította a teljes körű forráskutatás, melynek – régészeti terepbejárással kiegészült – eredményeit mind a szakma, mind a lakosság számára hozzáférhetővé tette az 1995-ben megjelenő kétkötetes Inárcs története, s újabb adatokkal gazdagította a templom maradványainak régészeti feltárása 2000 nyarán.

V. István 1271. évi oklevele

Az okleveles források a 12. század közepéig, közvetve első feléig engedtek Inárcs történetébe bepillantást. V. István (1245-től ifjabb, IV. Béla halálától, 1270-1272) király 1263-tól megmaradt, továbbá IV. (Kun) László (1272-1290) oklevelei szerint a falut Fehérvár várjobbágysai, Inárcsi Jakab fiai: Pál, Tamás, Fene ('vadkan') és Omb, továbbá szolgáló népeik lakták, akiknek kötelezettsége a

fehérvári ispán szállásáról történő gondoskodás volt. E kötelezettség arra utal, hogy Jakab családja nem I. István korától eredeztette nemességét, hanem a bel- és külháborúk véráldozatai miatt megfogyatkozó „Szent Király szabadjai”-nak utánpótlását biztosító várnépből emelkedtek a társadalom elitjét alkotó várjobbágyság közé. Földjüket s talán templomukat az 1241-es tatárjárás pusztította el, emiatt elszegényedtek, és nehogy végleg el kelljen hagyniuk, kérésükre István felmentette szolgálataik teljesítése alól, és a katonáskodó várjobbágyság közé emelte őket.

A négy ifjú erdélyi ispán korában is hűséggel szolgálta az apjával konfliktusban álló ifjabb királyt, aki ezért 1271-ben nemes várjobbágnak ismerték el őket, IV. László pedig 1275-ben szerviensi jogállást biztosított nekik. Miután a falu nemesi birtokká vált, Inárcs Fehérvár függéséből kivált, az itt élő várnépek pedig az ő jobbágyságuk lettek. 1347-ben Nagy Lajos még bíraskodási jogot adott Fene unokájának, Márk fia Máténak, de a népesség gyors szaporodása az Anjou-kor végére azzal a következménnyel járt, hogy jobbágyságuk elszelléresedtek. Inárcs végül is köznemesi faluvá fejlődött, ahol a 15. században már kizárólag földjükön jobbágy módjára gazdálkodó nemesek és kuriális földön ülő parasztok éltek. A falu lakossága a 14. században 18-45, a 15. században 28-65 családra becsülhető (népességszáma ennek mintegy hétszerese lehet), mely jóval meghaladta az országos átlagot. Ennek becsülésénél és a középkori viszonyok rekonstruálásánál szerencsés helyzetben vagyunk, hiszen a Mohács előtti századok egyetlen viszonylag teljes családi irattára épp Inárcsról maradt meg megyénkben, a 17. sz. elejétől Nagykőrösön élő Farkas család tulajdonában.

Egy 13. századi vaskulcs Inárcsról

A források megjelenése idején Inárcs már templomos falu volt, de hogy mióta, arra csak a régészeti feltárás deríthetett fényt. Az, hogy a falu és temploma jóval korábbi lehet a legrégebből ismert írásnál, már a III. Béla (1172–1196) nevéhez kapcsolt rézpénzek sejtene engedték. Ezek közt az egyiket ugyanis mint inárcsi típust különbözteti meg a numizmatika, mivel e 12. századi pénzből több is előkerült a faluban. Noha később már legtöbb helyen volt templom, Szent István II. törvényének 1. cikkelye szerint kezdetben még minden tíz falunak kellett építeni egyet, s elgondolkodtató az is, hogy a községünket övező korai településeggyüttesben (Kakucs Bes(e)nyő, Csíkos, két-két Kemej, Gun, Toton, továbbá Kuchna és Fancsal) egyedül Inárcson igazolható a templom léte.

Sárkányölő Szent György a Jelkeresztén

A véletlen úgy hozta, hogy ezt a templomot egy nemesi birtokosztály alkalmából, 1332-ben említették először. Az oklevél szerint Inárcsi Tamás fia Deme(ter) és társai „öröklött inárcsi és csíkosi birtokuk 1/3-át a *templom temetőjével*, telkekkel, földekkel” együtt engedték át Pál azonos nevű unokájának, Farkas fia Pálnak. Tehát, hogy e templomot mikor építették, nem tudjuk, csak azt, hogy 1332-ben már biztosan létezett. Az 1333-1337. évi pápai tizedjegyzék sajnos nem teljes, s belőle Inárcs adatai is hiányoznak. Tudjuk azonban, hogy az inárcsi, pótharaszti, mogyoródi s további tíz falu (decima, dézsma) egyházi tizedeinek vizsgálata ügyében (melynek többnyire csak 1/16 részét tarthatta meg a falusi plébános) 1403. december 12-én Rómában kiadott oklevelében IX. Bonifác pápa rendelkezett.

Ennél is becsebb az a két oklevél, melyek a helyi birtokosok ingatlanügyleteit foglalták írásba, mivel ezek kapcsán a templom helyét és patrónusát is megemlézték. Inárcsi István fia Sebestyén (János és Máté apja) 1427. március 7-én a budai káptalan előtt ugyanis Pál fia Miklós és a *Szent György-templom* szomszédságában határozta meg egyik épület nélküli telkét (mit Pál fia Dénes, Gál, Demeter, Balázs, Bálint és Péter részére negyven évre 50 forintért elzálogosított), 1453. március 12-én pedig Inárcsi Farkas János nevezte meg záloglevelében telkét a *Szent György-templom mellett*.

A mai Pest megye középkori templomai közül 142 esetben van adat 18 patrónusra. A leggyakrabban (22, közte Ócsa és Dabas) Boldogságos Szűz Máriát és Szent Mártont választották (15 helyen)

A Szent György-templom egy 1427. évi oklevelén

védőszentnek. Szent György a harmadik legkedveltebb szent volt, aki 13 templomot patronált (köztük Inárcs, Gyál, Vány és Tatárszentgyörgy). Őt követte Szentmihály 11 településen, közte egy az Inárcsral és Besnyővel határos Tivadarföldjén. A keleti egyház ikonográfiájában Szent Györggyel és Demeterrel együtt legelőkelőbb helyen lévő Szent Miklós 10, a templomépítéseket újabb törvényben szorgalmazó Szent László 9 (köztük egy a róla elnevezett Pótharaszt melletti faluban is) faluban patronálta a templomot, míg például a Szentlélek csak 2 (közte Pilis), a Szentkereszt pedig 7 helyen fordult elő, így Hernádon is. Mint látjuk, Szent Györggyel együtt ez időben a patrónusok közel 37%-a a katonaszentek közül került ki.

Az 1453-ban említett Farkas Jánosról azt is tudjuk, hogy három évvel korábban zárta le azt a pert, melyet bizonyos *egyházi pénzek* miatt Szerémi János deákkal folytatott. „Johannes literatus de Sirimio”-t az oklevél „volt inárcsi tanító”-ként említi, a plébános 1450 előtt tehát már világi képzettségű emberrel osztotta meg a népes faluban egyházi és világi feladatait. A (talán inárcsi járandóságaival összefüggő) per lezárása idején Szerémi már a budai királyi kápolna mellett működő iskolában látta el a főnemesi utódok, vagyis az udvari ifjak általános közismereti képzését, míg a liturgia

Az inárcsi tanítót említő 1450. évi oklevél

és az éneklés oktatása kollégájára hárult. Szerémi János deák új szolgálati helye a Mohács előtti Pest és Buda hét iskolája közé tartozott, melynek jeles mesterei révén nagy híre volt a Mohács előtti évszázadban. A Szent György-templom tanítója eszerint magas képzettségű ember lehetett, az inárcsi plébánia iskolájából kikerülő tanítványok pedig az egyetemekre is eljutottak. Inárcsi Nagy Mihály nevét 1493-ban a krakkói, 1506-ban a bécsi, Inárcsi Miklósét 1476-ban, inárcsi Ráday Miklósét 1487-ben a bécsi egyetemek burzái is megőrizték. Mint az 1490-ban Beatrix királyné és Kinizsi Pál oltalma alá vont, s a kereskedelmi vállalkozásokba is bekapcsolódó Inárcsi Miklós deák, vagy az 1510-ig a Szent Miklós kolostorral szemközt Budán kőházat tartó Inárcsi László deák, királyi hivatalokat, mások (Inárcsi Karácsony Gáspár) szolgabírói tisztségeket vállaltak.

A Szent György-templom *kegyúri jogait* a helybeli nemesek gyakorolták. Ez magas presztízst jelentett, mely a kegyúrnak fontos döntési jogokat biztosított. 1368-ban az elpusztult Vány földjének eladása ezért az ottani Szent György-templom kegyúri jogaira is kiterjedt; Hernádon a Szent Kereszt-templommal együtt 1388-ban a patronátust is megosztotta a rokonság, Gyónon viszont 1417-ben a zálog alól kivonta és magának tartotta fenn a kegyúri jogot. A kegyúr tehetett javaslatot a püspököknek a pap személyére, és beleszólhatott az egyház vagyoni ügyeibe is. Felügyeletet gyakorolt a misék rendje felett, amelyen családját megkülönböztetett hely illette meg, elhunytakor pedig nem a templom körüli temetőben (a cinteremben), hanem – mint majd az inárcsi feltáráson látni fogjuk – az épület padozata alatt temették el. A korabeli emberek mélyen vallásos életet éltek, amit Inárcsi Rádai János végrendelete is igazol. Ebben tizennyolc név szerint felsorolt inárcsi rokon jelenlétében 1518. augusztus 18-án „lelkét a teremtő Istennek ajánlotta”, és azt kérte, hogy testét Szent Margit hajdani életének színhelyén, a „Boldogságos Szűz nyúl-szigeti kolostorában temessék el”, birtokainak egy részét pedig örökös mise tartása fejében a kolostorra hagyta.

Az Inárcsi Farkasok beszélő címere

A templomra vonatkozó adatok sorát a váci püspöki levéltár egyik oklevele zárja. Nevezetesen a váci vikárius csongrádi főesperes 1510-ben kelt levele, amelyben azt követelte az inárcsiaktól, hogy a Szent György-templom kijavítása érdekében lelkük üdvére felajánlott összeget (kiközösítés terhe mellett!) haladéktalanul fizessék meg. Később erről már nem esett szó, tehát bizonyára megtették.

Buda csellel történő elfoglalása után Inárcs is idegen uralom alá került. Az 1546 és 1590 között készült öt török adóösszeírás (defter) községünkben 29–44 adóköteles háztartásfő nevét őrizte meg. Papot, akinek nevét csupán Vacson, Hernádon és Némedin jegyezték fel (ott is csak 1562-ig) már nem találtak közöttük. A szomszédos Ócsa premontrei rendházának szerzetesei is végleg elmenekültek, így 1560-tól már református prédikátorok igyekeztek összetartani a szétzilálódott nyáját. A jelek szerint a többi községben is ez történhetett. Erre utal, hogy a 17. században Kőrösre menekülő Inárcsi Farkasok is a protestáns egyház vezetői közé tartoztak, s templomuk helyreállítására a némediek Kecskemét, a sáriak pedig Kőrös és más Duna-Tisza közti helységek protestáns közösségétől kértek támogatást.

Miután a térség falvait a beszállásolt tatár segédcsoportok 1597 körül elpusztították (Inárcsi Jobbágy Ilona el is mondta, hogy férjét bugyi udvarházukban „vagdalta meg a török”), a falu újabb „megszállása” csak Ócsa és Némedi lakóinak sikerült. Helyüket másutt, így Inárcson is hamarosan benőtte a fű, és az elvadult tájon hamarosan csak a kiégett templomok romjai

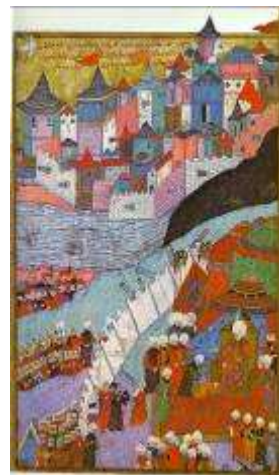
A török adóösszeírás részlete

emlékeztettek a közel fél évezredes keresztény kultúrára. E pusztatemplomok köveit az újratelepülő 18. századi falvak lakói használták fel az új templomok és kastélyok építkezéseinél, akárcsak Dabason, és az 1890-es években minden bizonnyal Inárcson is. Viszonylag épségben egyedül a premontreiek ócsai kereszthajós bazilikája maradt meg a református egyházközség kezén, mely a kora gótikus magyar egyházi építészet egyik legszebb hazai emléke, csak a kolostor tűnt el napjainkra. Romjaiban ma már csak a pusztavacsi templom toronyrészlete és a pótharaszti templom egyik sarokfal-töredéke látható, bár az inárcsi templom romjait 1793-ban még Balla Antal is feltűntette a megyetérképen: „praed. rudera Inarch”.

A 19-20. században újratelepülő Inárcson, melynek lakói mit sem tudtak az oklevelek szerint fél évezreden át virágzó falu és a Szent György-templom létéről, jobbára már csak az eke által kerülgetett vagy szétzúzott kövek jelezték a templom helyét. Mindazon ismereteket, melyek az írásos forrásokból kirajzolódtak, újabb adatokkal egészítette ki, s időbeli határait századokkal tolt ki korábbra az a feltárás, mely Tari Edit régész vezetésével történt a községi önkormányzat megbízásából az államalapítás millenniumán.

A középkori Szent György-templom történetének régészeti adalékai Inárcson

Az 1970–1980-as években, majd a történelmi kutatás és az 1990-es évek elején történt régészeti terepbejárások során számos szórványlelet bukkant fel a középkori falu helyén (csontok, cserepek, III. Béla rézpénzei, 13. századi kulcsok, vaskések, nyílcsúcsok, 16. századi szekerce). A fémeszközök és a háztartási cserepek törmelékei pontosan kijelölték a középkori Inárcs, a romtemplom kövei és elődeink csontjai pedig a Szent György-templom és temetője helyét. Hogy mindez el ne vesszen, és a helytörténelmi tanulmánykötetek tudományos ismeretanyagát is gazdagíthassa, a községi önkormányzat az 1990-es évek végén döntést hozott a templom alapfal-maradványainak szakszerű feltárására, melyre a témát kutató Tari Edit régész, a Ceglédi Kossuth Múzeum, ill. a Pest Megyei Múzeumigazgatóság tudományos főmunkatársa kapott megbízatást.

Buda ostroma egy török miniatúrán

A templom köveinek maradványai a vasút és a Rákóczi út északnyugati kereszteződésének közelében, a térség legmagasabb részén jelölték ki az egykori templom helyét, melynek feltárása a gyér szórványanyag alapján néhány hetes munkának ígérkezett. Az elkészült kutatóárokok és kutatószelvények feltárása alaposan rácsfolt erre, hiszen csak a fontosabb részletek feltárása több mint tízhetes munkát igényelt. Az ásatás először is lehetővé tette a templom alaprajzának és építési periódusainak rekonstruálását. A templomnak több periódusa volt. A legrégebbi még román kori, tehát jóval megelőzi az írásos emlékekből kirajzolódó korszakot. A legkésőbbi periódus viszont egy késő középkori átépítésre utalt, amit valószínűleg a falu gazdasági erejének és népességszámának növekedése követelt meg a 14-15. században.

A Duna TV riportja az ásatáson

A templom tájolása nem K–Ny-i, vagyis szentélye nem kelet felé néz, mint például a 20. sz. végén restaurált ócsai bazilikáé. Amint azt egy 12. századi liturgikus könyv írta, a templomok azért „fordulnak kelet felé, ahol a nap kél, mert bennük az Igazság Napját imádjuk, és úgy mondják, hogy keleten volt a Paradicsom, a mi hazánk is”, de a kitűzés módja így is eltéréseket mutat. Mint 1200 körül írták, a templomot nem a nyári vagy téli napforduló, hanem a napéjegyenlőségi napkelte szerint kellett keletnek tájolni. A két eljárás azonban keveredett, másrészt (mivel iránytű nem volt még) az égtájat a március 21-i tavaszi és szeptember 23-i őszi napéjegyenlőség csillagászati iránya szerint, a reggeli napkelte vagy az esti napnyugta alapján határozhatták meg, és ez ugyancsak 35°-os eltérést eredményezhetett, írta tanulmányában Tari Edit.

Inárcson a K–Ny-i helyett ÉK–DNy-i irányba tájolták a szentélyt, mint a ma Csévharaszthoz tartozó,

Ilyen lehetett az egykori alaprajz

Fülöp András által 1997/1998-ban feltárt egykori pórharashti egykor „bolthajtásos” kőtemplomot és a pusztavacsi téglatemplomot is. Az inárcsi feltárást vezető régész tanulmányában 83 Pest megyei egyház tájolását hasonlította össze. Ezek közül 52 volt ÉK–DNy-i tájolású (62,6%), 17 (20,5%) K–Ny-i, 14 (16,9%) pedig DK–Ény-i. Az inárcsi annak a 38 templomnak a sorát gazdagította, mely az 52 ÉK–DNy-i tájolású közül biztosan Árpád-kori eredetű. A tájolás ismeretének jelentősége főként abban rejlik, hogy összefüggésben állhat a templom jogállásával,

s belőle a templom kegyurára és építetőjére is következtetni lehet. Tari Edit kutatásai szerint a Pest megyei templomok több mint 60%-a ilyen, ami királyi vagy magánkegyúri építést valószínűsít.

A monográfiájában bemutatott Pest megyei templomalaprajzok közül (az akkor még ismeretlen inárcsi nélkül) 12 volt centrális, ahol a kör alakú hajóhoz csatlakozott a félkörös vagy egyenes záródású szentély („Kerekegyháza”). 49 templom félköríves, 2 patkóalakú, 27 egyenes, 42 pedig poligonális (azaz nyolcszög három oldalával záródó) szentéllyel épült a négyszög alakú hajó keleti, északkeleti, ritkábban északdéli végéhez. A templomok eleinte főleg fából, majd lehetőleg maradó anyagból (kő, réti mészkő, darázs-kő, téglák) épültek. A kettérű templomokhoz gyakran torony is csatlakozott (a megyében ez időben 32 toronnyal ellátott templom ismeretes), amit vagy a templom nyugati oldalához, vagy különállóan építettek meg.

A toronyrészlet jól látható a pusztavacsi téglateplom romjain, és később erősen megmagasítva a kéttornyú ócsai bazilikán is. Harangról a gyáli Szent György-templomból van tudomásunk, s egy harangtöredék a pótharaszti templom romjai között is megmaradt. Az épületek liturgikus tárgyai között olykor előkerülnek a kőből készült keresztelő medencék, szenteltvíztartók, a fémből készült oltár- és körmeneti keresztek (néha a tatárok okozta veszteségek pótlására a francia Limoges műhelyeiben 1241 után exportra gyártott rézkeresztek). Ritkábban füstölők, gyertyatartók, kelyhek és textíliák, továbbá (mint Cegléd-Nyúlfelehalmon) az esetenként ereklyetartóként is funkcionáló papi mellkeresztek bukkannak a felszínre.

(Pusztavacsi) templomtornyának romjai

Az Inárcson feltárt alapfalak rekonstrukcióján a templom szerkezete és építésének periódusai is kirajzolódnak. Középen, akár a pótharaszti pusztateplomnál, a legrégebb, román periódus kisebb templomának alapjait látjuk, melyre a rekonstrukció

Szent György ábrázolása az ócsai bazilikában

során magasabbra építéssel hívták fel a figyelmet. Ez az 1,6 m sugarú félkörben záródó szentély egy 6,7 x 4,4 méteres téglalap alakú hajóhoz csatlakozott, annak északkeleti, feltehetőleg kapuval szemközti keskenyebb oldalán. Ezt a román kori építményt (akár egy 11. századi beháborúkkal, pogánylázadásokkal összefüggő, akár az oklevelekben is említett tatárok okozta 1241-es pusztítás után) a templom történetének későbbi periódusaiban helyreállították és jelentősen kibővítették. A hossz tengely irányában így a templomhajó és a szentély is a megnövekedett, s 20,3 x 9,8 méteres nagyságot ért el. A félkörös szentélyzáródású régi falszakaszok padlószintre kerülése után a tengely irányában egy, a hajónál keskenyebb, de a réginél hosszabb, 7,1 x 6,8 méteres négyszöget alkotó egyenes záródású gótikus szentély épült. Ekkor, netán egy másik periódusban a templom hosszanti irányban is bővült, s a bejáratától balra elnyúló sávon egy kis oldalkápolna és/vagy sekrestye is csatlakozott hozzá.

Mindezt azért is ki kell emelnünk, mivel a főleg Szt. László idején (e kőben szegény vidéken gyakorta fából) nagy számban épült templomok mintegy 70%-a a tatárjáráskor elpusztult. Egy részük (mint azt Inárc környéki apró falvak, vagy Pótharasztnál Szentlászló, Bödre, Fileharaszt és talán Kakucs vagy Hernádnál Hetény) nem is települtek újra többé. A lakosság végleges pusztulására utalnak az egykori Pótharaszt délkeleti határában talált leletek (ékszerek, sarlók és 1756 db dénár) is, melyek mindegyikét 1200-1240 közé datáltak a szakemberek, akár az örkényi éremlelet dénárjait. Elrejtőik nyilván nem érték meg a tatárok kivonulását, így kincseik számukra végleg a földben maradtak. Az elpusztult Vány és Dél(egyháza) mellett fekvő Tárnoknál és a Hírnökök földjénél a 13. század végén meg is írták, hogy a tatárok óta lakatlanul áll. Mások szerencsésebb helyzetben voltak. (Kun)Baracs tatárok által leégetett román templomot a 13. század végén építette újjá és bővítette ki gótikus stílusban második, ezúttal végleges bejövetele után a letelepedő kun lakosság. A szintén tatárok óta lakatlan ványi Szent György-templom egyházi közössége több mint fél évszázad után, Zádog (egyháza deserta eclisia) pedig csak a 15. század végén született újjá.

Ezt a templomot az ekkor betelepített kései kun–kipcsak néptörzsek vették használatba. Ők Tatárszentgyörgy, egy tőlük nyugatra települt csoportjuk Tatárszentmiklós néven alkottak falut. Mindkét szent tiszteletét keletről, a tatár kánság szomszédságából hozhatták, melyről a két új helynév előtagja is származott. Ez Szentgyörgynél meg is maradt, de „Lacháza in minoribus Kumanis”-hoz hasonlóan (Tatár)szentmiklós a hódoltság korában Pest megyéből a Kiskunság hatáskörébe került, s nevében a Tatár- előtagot így fáltotta fel a Kiskun- előtag. E falvak sorába illeszkedik tehát az a régészeti és okleveles forrásokkal is igazolható tény, hogy a tatárjárást egy emberöltő alatt kiheverő Inárcs hamar helyreállította, majd meg is nagyobbította templomát. A vele szomszédos két-két Kemej, Toton, Guun is lakott faluként került bő húsz év múlva (1264) a csúti prépostság birtokába, s Benedek ócsai prépost is hamarosan ócsai népeivel telepette be érdi birtokát. Súlyossága ellenére a pusztulás tehát nem volt totális, és nem volt végleges.

Inárcs oklevelekből kirajzolódó fejlődési trendje hasonló volt, mint a vele kelet-délkeletről szomszédos, oklevelekből 1280-tól ismert Pótharaszté. Ez a falu 1350-től I. Lajostól heti, a hozzája tartozó Szentlászló Zsigmondtól a névadó szent napján éves vásár tartására kapott engedélyt (bár éppúgy nem fejlődött igazi mezővárossá, mint az 1384-ben I. Lajostól szintén vásárjogot szerző Vacs). A párhuzam azonban csak közvetve igaz, mivel az inárcsi templom mérete lényegesen meghaladta ezeket.

A félkörös szentélyzáródású Árpád-kori román templom Pótharaszton 4,7 x 8,5 méteres, Inárcson 6,8 x 9,3 méteres volt, mely a gótikus bővítés után Pótharaszton 4,7 x 13,0 m-re, Inárcson 9,8 x 20,3 méterre növekedett meg. Természetesen nem érhetette el a mintegy 39,5 x (a kereszhajó révén) 28,0 méteres ócsai templom nagyságát, hiszen az egy kora gótikus, kereszthajós, háromapszísú bazilikának épült később. Amikor franciaországi Laon völgyének premontrei barátai ideérkeztek, s az 1230-as évekre a bazilikát és a kolostort a kora Árpád-kori gödörházak helyén építeni kezdték, az inárcsi román templom már legalább egy évszázada állhatott.

A templom építési periódusainak rekonstrukciója az inárcsi emlékparkban

Inárcs-Szent György-templom építési periódusai
Tari Edit ásatási rajzán

Fontos következtetéseket eredményezett a román kori templom alapozásának tanulmányozása is. A régészek ásója nyomán rendkívül gondosan, mívesen megmunkált alapozásrészletek kerültek felszínre. Ezt kocka alakú, ún. kváderkövek felhasználásával építették úgy, hogy a kövek közé agyagot döngöltek, mely masszív alapozást eredményezett. A templom felmenő fala az alapozás szerint vélhetően a dunántúli román templomokkal vetekedett. Az írásos emlékekkel együtt ez is azt bizonyítja, hogy falu gazdasági ereje feltehetőleg már az Árpád-korban számottevő volt.

A templom alapfalmaradványai között előkerült leleteknek is nagy fontossága van. Az épülettörmelék habarcsdarabkái többnyire fehérek voltak, tehát a templom falát belülről lemeszelték. Akadtak közöttük vörös,

Tari Edit régész a kutatóárokban

sárga és fekete színűek is, melyből – az ócsai és más párhuzamok alapján – az sejtethető, hogy freskókkal díszítették. A törmelékben talált kerámiatöredék, vaskapcsok, vaskések mellett tíz darab 13-16. századra keltezett pénz is előkerült. Ezek az ezüstdénárok a templom építésekor vagy bővítésekor kerülhettek a törmelékbe. Az sem kizárt persze, hogy a hajdan megbolygatott sírok halottaihoz tartoztak, akár a koporsókhöz tartozó vascsatok. Koporsósögből egész tömeg gyűlt össze, és számos csontváz is feltártak, hiszen a lakosság a templom

körül, a kegyurak családjai pedig a templom belsejében temetkeztek.

A templom-feltárás valódi szenzációja egy a töredékesen megmaradt, kb. tíz centi széles bronzkereszt volt, amelyen vésett alakos emberábrázolás és hibásan írt görög felirat látható. A kegytárgyra az áldást osztó szent alakját és három sorban a „Szent György büntelen” görög feliratot karcolták. A becses leletet felfedező Tari Edit szerint feltehetőleg egy papi mellkereszt lehetett. A keresztszárak végeit keretes hullámvonallal tették hangsúlyosabbá. A felfüggesztő lyukat utólag fúrták a kereszt felső szárába, mely átvágta a díszítést, és nem a dísz keresztelte a lyukat. Eredeti és gyakorlati funkciója tehát még magyarázatra vár. A kereszt,

Az inárcsi Szent György-kereszt a felfed

melynek egykor letört hosszanti alsó szára hiányzott, a templom északi hajófalának árkából került elő, két hatalmas kő közé szorulva mintegy 80 centi mélységben pihent a törmelék között. A valószínűleg egy egyházi méltóság által viselt kereszt megformálása 11-12. századi készítést valószínűsít, s bár hasonlóak ismertek, eddig még nem került elő párhuzama.

Szt. György a Szent Korona zománcképén

A lelet jelentőségét fokozza, hogy az oklevelek szerint a templomnak Szent György volt a patrónusa. Aligha lehet véletlen, hogy alapjai között épp egy Szent György-keresztet rejtett a föld, ami minden esetre úgyszólván egyedülállónak mondható. Mivel a falura 1263-ból, a templomra 1332-ből való a legrégebb írásos emlék, a 2000-ben feltárt kváderköves alap és a kereszt alapján biztosan állítható, hogy az inárcsi templom már a 12. s lehet, hogy már a 11. században is állt. Az északi fal alapárkában is volt a lelet alatt egy temetkezés, ahonnan a kereszt előkerült. A sírban, melynek mélysége meghaladta a két métert(!), már rég feldúlták a csontokat, így sajnos már nem lehetett eldönteni, hogy a kereszt ehhez a sírhoz tartozhatott-e. További információk és adatok a feltárás és a leletanyag teljes elemzésének elvégzése után várható.

A Szent György-templom történelmi emlékparkja Inárcson

Az 1200 m²-es (60 x 40 m) emlékpark a 19. század végén épült Tolnay-kúria parkja (ill. a mai sportpark) északnyugati, József utca és az azt Dózsa térrel összekötő köz által határolt részén épült meg, az

A Jelkereszt felirata

Inárcs 327. helyrajzi számon bejegyzett területen. Annak az útnak (a mai Rákóczi útnak) a keleti szakaszán helyezkedik el tehát, melynek nyugati végén a középkori Inárcs házai álltak, s ahol a Szent György alapfalait a régészek feltárták, melynek helyét a tervek szerint emlékoszlop fogja jelölni. A park középpontjában a feltárt templom rekonstruált alapfalai állnak. Jól látható, hogy a mészkőlapokkal burkolt beton alap néhány sarkába beépítették az egykori templom feltárás során előkerült 11-16. századi köveit is. A 20,3 x 9,8 méteres építmény centrumában a román stílusú 9,3 x 6,8 méteres Árpád-kori templom alapjai emelkednek ki, melynek kváderkövekből épült téglalap alakú hajójához félkörös záródású, keletelt szentély csatlakozik. A tatárjárást követő századok gótikus bővítéseinek megfelelően délnyugati irányban is meghosszabbították a hajót, a padlószint alá került félkörös szentély mögött pedig egy ennél lényegesen hosszabb, egyenes záródású szentélyt építettek. A templom egy

periódusában a kaputól balra hosszanti irányban a hajót is megnövelték, ennek szentély felőli végén pedig egy kisebb helyiséget, feltehetőleg sekrestyét alakítottak ki.

A templom talajszintből kiemelkedő alapjait díszkövel kirakott sétány övezi, melyeket Szűcs Farkas László tíz tölgyfából faragott szobra, torony) két sarkánál pedig Polyák szegélyez. Köréjük a parképítési díszfákat telepítenek. A sportparkhoz képéhez jól illeszkedő emlékparkot alapjai megegyeznek a fémből készült kapu és a szobrokat megvilágító kandeláberekkel harmonizálnak.

Az emlékpark részlete

a templomkapu (ill. a feltételezett Ferenc Jelkeresztje és Jelharangja tervek szerint cserjéket és és a mai templom előtti tér díszes kerítés határolja, melynek templomalapok anyagával. A kerítéselemek a templomot és a

A feltételezett torony és/vagy templomkapu előtt a *Polyák Ferenc* által készített, felújított **Jelkereszt** hívja fel magára a figyelmet. E műalkotást 1998-ban elsőnek állították fel a művész által Inárcsról meghirdetett mozgalom keretében. Az országos akció célja az volt, hogy az államalapítás és a kereszténység felvételének ezredik évfordulóján mindenütt jelöljék meg kereszttel vagy más módon az elpusztult középkori falvak templomainak helyét. A Jelkeresztet akkor sem a még feltárára váró templom helyén, hanem tőle nyugatra, az egykor Szegedre vezető nagy út (a mai Kecskeméti út) mentén állították fel, s méltó környezetben, a templom rekonstruált emlékhelyén most került végső helyére. A Polyák-mű nem csupán stílusában, hanem anyagában is eredetinek tekinthető. A keresztet s az azt tartó szoborcsoportot ugyanis a környékből származó, sötétebb árnyalatú tölgyfából, rajta a megfeszített Krisztus testét pedig világosabb fából, a tájvédelmi körzetből kapott kőrisből faragta ki.

A harangláb felirata

A kompozíció fő alakját, az államiségunkat megtestesítő Szent Istvánt, a népet szimbolizáló két robusztus paraszt tartja a vállán. A keresztet s rajta a korpuszt viszont Szent István tartja, mely azt fejezi ki, hogy államiségunk alapjait a kereszténység felvétele vetette meg. A templom védőszentjére Sárkányölő Szent György domborműve emlékeztet.

A Jelkeresztrel átellenben a **Jelharang** áll, melyhez mind a haranglábat, mind pedig a *Lehutkó Győző*vel kiöntött bronzharang modelljét Polyák Ferenc faragta fából. Eredetileg ezt is az öregországnál állították fel 1999. Szent György napján, a Jelkereszt mellett, most onnan került ez is az emlékparkba. A harangláb két püspöksüveges szent egészalakos szobrából nő ki, melyek fölött egy-egy szent királyunk domborműve látható. A derékszögű háromszög alakban oszlopokat záró rusztikus tető csúcsán feszület emelkedik a magasba, a harang borzöntvényét a templom védőszentje, a dárdájával a sárkányt ledöfő Szent György lovas szobrának domborműve díszíti.

A szoborcsoport szentjeinek legendáriuma

Szent István

(*967, 969 v. 975. †1038. aug. 15.), eredeti nevén Vajk, magyar király, Géza fejedelem és Sarolt gyermeke, akit a hagyomány szerint Adalbert prágai püspök keresztelt (ill. bérmált) meg. Géza halála után, 997-ben lett fejedelem, mely címre legidősebb rokona, Koppány is igényt tartott. Leverésével uralma alá vonta a Kárpát-medence nyugati, 1003-ban anyai nagyapja, az erdélyi Gyula legyőzésével pedig keleti felét. Közben 1000. december 25-én (v. 1001. jan. 1-jén) egyházi szertartás keretében királlyá koronázták a III. Ottó császár és II. Szilveszter pápa által küldött koronával, majd bel- és külpolitikai téren is megszilárdította hatalmát. Ajtonyt megtörve (1008 v. 1028) és a bolgár Keánt leverve kisajátította az ellenállók birtokait, s közben a kabarok vezére, Aba Sámuel és Vata törzse is behódolt neki. 1018 körül Vitéz Boleszláv lengyel fejedelemtől visszafoglalta a Morva és a Vág vidékét, megverte Sámuel bolgár cárt, megnyitotta a hazánkat átszelő jeruzsálemi zarándokutat, 1030-ban pedig II. Konrád császártól védte meg országát.

Szent István szobra

A Szt István-szobor részlete

Egyháztörténeti érdeme, hogy (a görög keleti egyház híveivel megfelelő türelmet tanúsítva) megkezdte hazánkban a latin rítusú egyházi szervezet kiépítését. Tíz püspökséget és számos bencés monostort alapított, s elrendelte, hogy minden tíz falu építsen templomot. Az országot 45 vármegyére osztva a királyi birtokokat udvarhelyekké, várispánságokká és határvár-ispánságokká szervezte, s nyugati mintára megkezdte a pénzverést és az oklevelek kibocsátását. A törvénytörvényeken hozott rendeleteiből 56 cikkely maradt meg, a fiának írt Intelmek az első magyar államelméleti mű. Imre halála után húga fiát, Orseolo Pétert jelölte örököséül, a trónt magának követelő unokatestvérét, Vazult az uralkodásra alkalmatlanná tette, fiait pedig száműzte. Halála után Fehérvárott, az általa alapított magánkápolnában temették el.

Az állam- és egyházszerző király kultusza már I. András idején elkezdődött, végül a szintén Vazul-ághoz tartozó I. (Szt.) László avattatta szentté 1083. augusztus 20-án. Épségben megmaradt ökolbe szorított kézfejét, a Szent Jobbot a 11. sz. óta övezi liturgikus tisztelet. Életének első (1077–1083 közt kelt) ún. Nagy Legendája szerint VII. Gergely pápa hűbéri igényeit azzal utasította vissza, hogy országát Szűz Mária oltalmába ajánlotta. A Kis Legenda egy erőskezű, igazságos király sok szempontból reális képét vázolta fel. Az ezekből építkező harmadik legendát Hartvik püspök politikai célzattal írta, mely a pápai koronaküldés tételében a magyar király – a pápaság által 12. század elején kétségbe vont – egyházkormányzati, apostoli jogait védelmezte.

Szent Adalbert

(*956. Libice, †997. ápr. 23. Gdansk környéke) prágai püspök. A cseh Szlavonik nemzetségből származó Vojtěch a magdeburgi dómiskolában Otrik tanítványa volt. Az Adalbert nevet bérmlásakor kapta. Hazatérve Prágába Thietmar köréhez tartozott. A püspök halála után, II. Boleszláv jelölése és II. Ottó jóváhagyása alapján a mainzi érsek 983-ban őt szentelte prágai püspökké. Az aszkétikus életet élő főpap a környező uralkodókkal, köztük Géza fejedelemmel is felvette a kapcsolatot, s a csehek pogánysága miatt 989-ben elhagyta püspöki székét.

Rómába, 994-ben Aachenbe ment, hogy tisztjéről lemondjon, de a pápa utasítására mégis visszatért Prágába, ahol kolostort alapított. Végleges lemondása (996) után rövid ideig Magyarországon végzett térítő munkát, majd Franciaország szent helyein járt. Mivel II. Boleszláv 995-ben egész rokonságát kiirtatta, egy nyugati zarándokút után hazatérés helyett Lengyelországba ment, s ott is kolostort alapított. Amikor Bátor Boleszláv lengyel fejedelem megbízásával a poroszok megtérítésére indult, a Visztula közelében társaival együtt mártírhalt. Gnieznóban temették el. Ereklýéinek egy részét barátja, III. Ottó Aachenbe vitte, majd szentté avattatta (ünnepe április 23.). A hagyomány – a pályája során a magyar fejedelmi udvarban is többször megforduló – Adalbertnek tulajdonítja Vajk (István) megkeresztelését (bérmlását). A később Pannonhalmának nevezett hegyen hazánkba menekült társai alapították meg a Szent Márton monostort. Az itt kibontakozó Adalbert-kultusz sugallatára – rövid itthoni térítő munkája alapján – a korábbi eléképzelések őt tekintették az ország igazi megtérítőjének.

Szent Adalbert szobra

Szent Gellért

(*997 után, Velence. †1046. szept. 24. Buda) püspök, vértanú, teológiai író. A velencei Sagredo (patrícius) családból származott. Gyermekként lépett be az ottani Szt. György bencés apátságba, majd Galliában tanult. Magyarországra szárazföldi zarándoklatának meghiúsulása miatt 1023 körül került, s 1030-ig a Bakonyban volt remete. Ekkor I. (Szt.) István marosvári (csanádi) püspökké nevezte ki, mely után nagy buzgalommal látott hozzá egyházmegyéje és a papi utánpótlás megszervezéséhez s a lakosság keresztény hitre térítéséhez. Ötven főúr kivégzése miatt – kezdeti együttműködésük ellenére – szembeszállt Aba Sámuellel, de türelmetlen, zsarnoki politikájáért I. Pétert is elítélte.

A Szent Gellért-szobor részlete

1046-ban Fehérvárról a Lengyelországból hazahívott András herceg fogadására indult. Szeptember 24-én a pesti révnél a Vata vezette pogány lázadók elfogták, a később róla elnevezett Kelen-hegy Duna felőli sziklás oldalán megölték, s holttestét a mai Erzsébet híd és a Rudas fürdő közötti parton a Dunába dobták. Testét 1053-ban Csanádra, az általa alapított Szűz Mária-egyházba vitték, ahol 1083. július 26-án I. (Szt.) László király kezdeményezésére avatták szentté. Sírjával együtt a templom 1514-ben pusztult el. Két későbbi átszerkesztésben ismert 12. századi legendája közül hitelesebbnek a sok korhű részletet tartalmazó nagyobbik legendát tekintik, mely egy 15. századi kódexben maradt meg. Eszerint (ha nem is nevelője volt) részt vett Imre herceg lelki életre történő felkészítésében. Kiváló szónok lehetett, aki az év minden napjára szentbeszédet írt, melynek egy töredéke 1982-ben került elő. Egyetlen egészben megmaradt műve, az „Elmélkedés a három ifjú énekéről” még bakonyi remetése idején, az 1020-as években (vagy Péter vagy Aba Sámuel idején) keletkezett. A Dionüsziosz Areopagita misztikus filozófiájának hatását mutató, hazánkban elsőként született Szentírás-magyarázat középkori latin irodalmunk jelentős alkotása. Ebben Pál és János apostol leveléhez fűzött kommentárját és egy Szentháromság-értekezését is megemlíttette, melyek már elvesztek.

Szent Imre

(*1000/1007, †1031. szept. 2.) herceg, I. (Szent) István király és Gizella bajor hercegnő fia. Nevét anyai nagybátyja, II. Henrik (Emericus/Imre) német-római császárról kapta. A nagyobbik Gellért-legenda szerint Gellért püspök volt a nevelője (legalábbis ő készítette fel hitének követésére), felesége pedig Margit bizánci (más hagyomány szerint horvát vagy lengyel) hercegnő. A Hildesheimi Évkönyv szerint Imre a oroszok hercege címet viselte, amit a dunántúli orosz határőrnépek, mások a királyi testőrség vezetőjeként értelmeznek. Itt említik azt is, hogy 1031-ben egy vadkan okozta halálát. A hegyközségszentimrei monostor kegyurasága alapján (ma Sintimreu, Románia) a végzetes vadászat a bihari erdőségben, vagy a porvai monostor titulusa szerint a Bakonyban lehetett. Halála után a székesfehérvári bazilikában temették el.

Szent Imre szobra

A Szt. Imre-szobor részlete

Apja kezdeményezésére számára állították össze az egyetlen magyarországi királytükört, az Intelmeket. 1083. november 5-én őt is I. (Szent) László avattatta szentté, kötelező ünnepnapjai: szeptember 2. és november 5. Már a legrégebb liturgikus emlékek említették, a 12. századtól pedig közel félszáz templom védőszentje volt, mely 18 esetben a helynévben is megjelent. Kultusza Lengyelországban is elterjedt, legrégebbi portréja a koronázási paláston István és Gizella között látható. Később számos falfestményen és oltárképen ábrázolták, gyakran páncélban, fegyveresen, az Anjou-korban pedig Szt. Istvánnal és Szt. Lászlóval együtt, mint Árpád-házi „szentkirályokat”. Az 1106–1116 közt bencés környezetben szerzetesi olvasmányként íródott, s hiteles történelmi forrásnak nem tekintett legendája a házastárs, de gyermektelen Imrében a szűzi tisztaság megtestesülését tisztelte.

Szent László

(*1040 k. †1095. júl. 29.) magyar király, I. Béla és Richeza lengyel hercegnő fia. Lengyel földről 1048 táján érkezett családjával haza, majd részt vett a gyermek Salamon megkoronázásán. I. András és Béla konfliktusában

A Szt. László-szobor részlete

apja mellé állt. Béla halála után 1063-ban a Salamont támogató IV. Henrik elől testvéreivel Lengyelországba menekült, majd II. Boleszlávval és Gézával harcolt ellene. 1068-ban Kerlésnél részt vett a moldvai besenyők leverésében, 1071-ben Belgrád ostrománál, 1074-ben a mogyoródi csatában Salamon legyőzésénél, aki ellen I. Géza uralma idején a dukátus uraként harcolt.

Királyvá bátyja halála után választották (1077-1095). A Salamont támogató IV. Henrikkel szemben a pápát és Sváb Rudolfot támogatta, kinek lányával, Adelhaiddal kötött házasságából származott (Szt.) Piroska, a későbbi bizánci

császárné. Fegyverrel és tárgyalással 1081-re elérte, hogy unokabátyjával szemben hatalmát az egész országra kiterjeszthesse. Ellenszegülése miatt később börtönbe vetette Salamont, de egy év múltán azon ünnepek alkalomból szabadon bocsátotta, melyeken az államalapító királyt, I. Istvánt, Imre herceget, Gellért püspököt és a két zabori remetét, Andrást és Benedeket szentté avattatta. Ez az aktus is azt a koncepcióját erősítette, hogy országát önálló szentjei révén is méltó hely illetti a keresztény államok közösségében. István állama az ő uralkodása alatt volt képes először hódításra (1091: Horvátország elfoglalása, mely után ezt sérelmező II. Orbán pápával szemben IV. Henrik mellé állt).

Egyházpolitikájában sem vette figyelembe a pápaság érdekeit (Szlavóniában megszervezte a zágrábi püspökséget, a bihari püspökség székhelyét Váradra helyezte, és új apátságokat alapított). Az egyház megerősítése mellett nevéhez fűződik az ország megingott rendjének helyreállítása, amit rendkívül szigorú törvényei is szolgáltak. Kiváló hadvezérként volt ismert (1085-ben kiűzte Salamon támogatására betörő besenyőket, 1091/1092-ben a fosztogató kunokat, 1092-ben az orosz, 1093-ban a lengyel, 1095-ben a cseh uralkodó ellen vezetett hadjáratot). 1095-ben történt halálakor Somogyvárott temették el, 1113 után pedig Váradra vitték hamvait. A középkori Magyarország legnépszerűbb uralkodójaként a „lovagkirály” kultuszának elterjedéséhez III. Béla tette meg a döntő lépést, akinek kezdeményezésére 1192-ben szentté avatták. Csodákról számot adó legendái közt legismertebb a leányrabló kun (besenyő) vitézzel vívott (kerlési) párbaja, mely számos templomképen is megtalálható. A Szent László–legendaciklus három jelenetét (üldözés, birkózás, lefejezés) az ócsai premontrei bazilika (ma református templom) szentélynégyzete északi falának freskóin is felfedezték.

Szent László szobra

Szent Erzsébet

(*1207. Sárospatak v. Sopron, †1231. Marburg) Árpád-házi hercegnő, II. András és merániai Gertrúd leánya. Hermann türingiai örgróf fiának jegyeseként négyéves korától Wartburg várában nevelkedett. Miután jegyese, az ifjabb Hermann 1216-ban meghalt, 1221-ben az ifjú IV. Lajos tartománygróffal kötött házasságot. Rangjával ellentétben gyakran böjtölt, önmegtartóztató, imádságos életet élt, támogatta a szegényeket és segítette a rászorultakat.

Amikor Lajos elindult az ötödik keresztes hadjáratba, melynek során 1227-ben Itáliában pestisjárványban elhunyt, Erzsébet gyermekeivel (Hermann, Zsófia, Gertrúd) együtt Eisenachba menekült, végül Marburgban telepedett le. Özvegyi járandóságából menhelyet alapított, amit 1235-ben szenteltek fel, ő maga pedig teljes szegénységben és szigorú aszkézisben élt. Miután marburgi sírjánál 58 csodát jegyeztek fel, 1235. máj. 26-án IX. Gergely pápa szentté avatta. Legendáriumából legismertebb az emlékpark szobrán is ábrázolt rózsacsoda. Amikor szeretett férje tragikus halála után annak rokonai ellenszenvvel bántak vele, a szegényeknek elrejtett kenyerek eszerint kötényében rózsákká változtak. Sírja fölé Konrád türingiai tartománygróf 1236-ban gótikus templomot építtetett, ahol száz püspök és – a férje halála után kezeit hiába kérő – II. Frigyes császár jelenlétében helyezték végső nyughelyére. „Nem koronázhattam meg mint császárnét, most megkoronázom őt mint Isten országának halhatatlan királynőjét” – vett tőle végső búcsút az uralkodó.

Szent Erzsébet szobra

Szent Margit

(*1242. jan. 27. Klissa, †1270. v. 1271. jan. 18. Nyulak-szigete) Árpád-házi hercegnő, domonkos apáca, a rend patrónája, IV. Béla és Laszkarisz Mária lánya. A templomosok klissai várában született, ahol szülei a tatárok miatt menedéket találtak. A hagyomány szerint Isten szolgálatára ajánlották fel, s az ország szerencsésen megmenekült a tatároktól, 1246-ban nevelését, melyet Olimpiades asszony látott el, a Domonkos-rendi apácák veszprémi kolostorára bízta, ahol a Krisztus stigmáit viselő (Boldog) Ilona apáca is nevelkedett. Veszprémből 1254-ben a rend (ma az ő nevééről ismert) Nyulak-szigeti kolostorába került, melynek építését két évvel korábban apja kezdte el. Fogadalmát 1254-ben ott tette le, s bár családja később többször férjhez akarta adni, a kolostort soha többé nem hagyta el. Falai között a legalantasabb munkákat végezve szegényesen élt. Folyvást vezekelt, például apjuk és bátyja (az 1263. évi oklevelében Inárcsot először említő, s az inárcsi várjobbágyokat katonai szolgálatába fogadó István ifjabb király) hatalmi harca miatt, akik 1266-ban a szigeten kötöttek békét. Mindezek következtében szervezete teljesen legyengült, és 29 évesen elhunyt.

Szent Margit szobra

Rövid életében „sosem tört ki hangos nevetésben, mert meg volt áldva a szemérem erényével – írta róla a kódexmásoló domonkosrendi apáca, Ráskay Lea. – Semmiképp sem hagyta, hogy dicsérik; a dicsekvő és hiú szavakat mindenestől megvetette. Az isteni szeretet tüzeiben égett, és szinte szünet nélkül imádkozott, lángra gyúlva... Erején és méltóságán felül osztotta meg” szolgálival a munkát, s „amennyivel felülmúlt mindenkit nemességével, annyival igyekezett inkább a legalázatosabbnak mutatkozni”.

Szentté avatását 1272-ben már V. István kérte. A kétéves eljárás első tanúkihallgatási jegyzőkönyvei elvesztek, ezért az 1276-ban kezdődő újabb eljáráson 110 tanút hallgattak meg. Rövid pápasága után V. Ince eközben azonban elhunyt, és perének vége szakadt. 1409-ben Zsidmond, 1462–1264 között Mátyás király is kezdeményezte az eljárás lezárását a Szentszéknél, de hiába. Az 1276-os tanúkihallgatás jegyzőkönyveit később az apácák Margit teste mellé, a koporsójába rejtették, amikor a török elől a pozsonyi klarisszákhoz menekültek. Szentté avatása végül csak 1943. július 13-án történt meg, XII. Pius pápa által. Szent Margitot többnyire liliummal, könyvvel, kereszttel, töviskoszorúval, a domonkosok fekete-fehér ruhájában ábrázolják. Ünnepe január 18-án van.

Szent Hedvig

(*1374. †1399. júl. 17. Krakkó) Anjou-hercegnő, lengyel királynő, Nagy Lajos magyar király és Boszniai Erzsébet harmadik gyermeke. Vilmos ausztriai herceggel négyévesen házasították össze, ami tizenkét éves korában valósult volna meg. Noha Lajos őt jelölte a magyar trónra, azt halála után nővére, Mária, míg ő a lengyel trónt kapta. Lengyelország királynőjévé 1384. október 15-én Bodzanta gnieźnói érsek megkoronázta, Vilmost azonban a lengyelek nem fogadták el királynak. A lengyel nemesség nyomására Hedvig ezért 1386. február 1-jén Jagelló litván nagyfejedelemmel kötött házasságot, aki II. Ulászló néven lett király, s a két ország között így létrejöhetett az unió. Jagelló egész népével katolikus hitre tért, s áttérésüket Hedvig is segítette.

Szent Hedvig szobra

Hedvig a litván teológusoknak 1397-ben Prágában kollégiumot alapított, IX. Bonifác pápa pedig az ő közbenjárására engedélyezte 1399. január 1-én, hogy a krakkói egyetemen megnyílhasson a teológiai fakultás. Hedvig gyakran látogatta a kórházakat is, ahol betegeket ápolt. A már halálakor szentként tisztelt királynő boldoggá avatását a 15. században is szorgalmazták, de csak II. János Pál avatta szentté Krakkóban, 1997. július 8-án. Kultuszának központja a krakkói Wavel székesegyház, ünnepe július 18-án van.

Boldog Apor Vilmos

Boldog Apor Vilmos szobrának részlete

(*1892. febr. 29. Segesvár, 1945. ápr. 2. Győr) r. kat. püspök, br. Apor Gábor Károly Vilmos fia, a katolikus politikus br. Apor Gábor testvére. Innsbruckban tanult teológiát, s előbb Gyulán volt 1915–1918 közt káplán, majd 1941-ig plébános. A szegények plébánosaként ismerték, aki a különféle szociális szervezetek és a közvélemény-formáló intézmények munkájában is részt vett. XII. Pius pápa lelkipásztori munkájának eredményeit ismerte el azzal, hogy 1941-ben kinevezte győri megyéspüspöknek. Megkísérelte a Katolikus Népszövetség újjászervezését, majd a katolikus ifjómunkás mozgalom (KIOE) elnöke lett, tehát országos méretű társadalmi és politikai felelősséget vállalt.

A Szociális Népmozgalom eszmei-politikai programját a kat. reformmozgalmak általa összehívott tanácskozásán dolgozták ki 1943-ban. Az ebből kinőtt Keresztény Demokrata Néppárt a németekkel szemben ellenállás Magyar Frontjához csatlakozott. Apor Vilmos 1944-ben tiltakozó levelekkel és tettekkel lépett fel a fajgyűlölet áldozatainak védelmében. 1945. március 30-án védelmére kelt a győri püspökvár pincéjébe menekült lányoknak és asszonyoknak is, melynek során a megszálló szovjet katonák fegyverétől megsebesülve halt vértanúhalált. II. János Pál 1997. nov. 9-én avatta boldoggá.

Szent György

A középkori inárcsi templom patrónusa (†303 k.) a keresztény és a mohamedán hagyomány katonavértanúja, a lovagok, lovas katonák, fegyverkovácsok, szíjgyártók, vándorlegények, újabban a cserkészek patrónusa. Az ortodox egyház legfontosabb szentje. Noha alakja legendák homályába vész, a hagyomány azt tartja, hogy a gazdag kappadókiai családból származó Georgiosz (Diocletianus császár idején) magas rangú római katonatiszt volt. Mivel pedig anyja hatására keresztény lett, a 4. század eleji Kis-Ázsiában szenvedett vértanúságot vallásáért, hitéért. A sárkányölés – melyet a Kolozsvári testvérek szobra és a Szent György-érmek is megörökítenek – csak később, a kereszties háborúk korában fűződött alakjához.

A legenda szerint a líbiai Silena melletti tóban egy sárkány lakott, mely naponta követelt egy áldozatot. Amikor az áldozatul kiszemelt (Szt.) Margit királylányra került volna a sor, (Szt.) György a lány övével vezette végig a városon a félholt sárkányt, majd megölte. Hőstette láttán a király és a város lakói is megkeresztelkedtek, őt azonban a hadsereg hite elhagyására akarta kényszeríteni. Amikor ezért börtönbe vetették, megjelent neki Krisztus, és megjövendölte hétéves szenvedését. Mivel azonban egy angyal védte, neki sem a kínzás, sem a méregpohár nem ártott, végül úgy halt meg, hogy fejét vették.

Hazai kultusza a kereszténység felvételéig nyúlik vissza. A kereszttségben Gellért püspök is az ő nevét kapta, őt választotta a veszprémi püspöki egyház patrónusául (ld. a veszprémi vár Szt. György kápolnáját), és Szent György a Szent Korona alsó, bizánci részének egyik zománcképen is látható. Kultusza jegyében alapította Károly Róbert 1318-ban a Szent György lovagrendet (melynek kötelessége volt az istenfélelem, a foglyok megváltása, a szegények segítése, a király iránti hűség, a lovagi erények vállalása, a haza védelme). Ebből nőtt ki a Zsigmond király által alapította Sárkány-rend is, melynek jelvényén a sárkány „farka a nyaka köré csavarodik, és a háta közepén, fejtől a farkáig fehér mélyedésben vörös kereszt van, miként a Szent György zászlaja alatt vitézkedők [is] fehér mezőben vörös keresztet hordanak”.

Szent György szobra

A váci egyházmegyében a középkorban 13 egyházzal tudjuk, hogy Szent György volt a védőszentje, így az inárcsi mellett a gyáli, a ványi és a tatárszentgyörgyi egyháznak is. A premontreiek 13. századi ócsai bazilikájának freskóin is előkelő helyen ábrázolták (a szentélynégyzetet apszistól elválasztó hevederív északi faláról Szent Miklós, a délről pedig Szt. György tekint le ránk). Kultusza később elhalványult, és a néphagyományban, mint a tavasz ünnepe, a határjárások és határjelek megújításának napja folytatódott tovább, s e napra esett az állatok tavaszi kihajtása is. Mivel Szent György alakját tudományosan nem sikerült hitelesíteni, az egyház a 20. században törölte a szentek sorából. Inárcson azonban a középkori templom védőszentjéről van szó, melynek alakját kétségtelen megkülönböztetett tisztelettel övezték a korabeli emberek. Ezért (az egykori templom védőszentjeként) került fel Gyál város és Tatárszentgyörgy község címerére is. Mivel több mint fél évezreden át a középkori inárcsiak is a templom patrónusaként tisztelték, szobrászati megkomponálása is emeli a templom rekonstruált alapjait övező történelmi, egyszersmind egyháztörténeti szoborcsoport értékeit és látványosságát.

Czagányi László

Alkotó művészek és kivitelezők

Polyák Ferenc

A kecskemét-matkópusztai fafaragó művész, a Népművészet Mestere 1945. március 4-én Kecskeméten született. Az általános iskolát Matkón végezte, majd a kecskeméti piaristáknál érettségizett. Jelenleg is matkói tanyáján él, gazdálkodik és faragja szobrait. Népi faragással gyerekkora óta foglalkozik, s néprajzi gyűjtéseket is végzett.

Polyák Ferenc alkotás közben

Eleinte népi használati tárgyak (ostor nyelek, kanalak, ivócsanakok), később domborművek és szobrok kerültek ki az östehetség kezei közül, melyek vésője, s ami kuriózum: főleg baltája nyomán nyerik el különleges vonásaikat. Kedvelt anyaga a „parasztmárvány”: a kőkemény szil, dió és tölgy, a fák királya. Eredeti paraszti és történelmi figurái e szívós, kemény fákból születnek, s hordozzák magukon a kifejezetten rá jellemző stílusjegyeit, a kemény vonásaikat meghatározó baltacsapások nyomát. „A parasztembernek nem csupán a külső részei a fontosak, hanem a belső: a lélek. Ezt hordozza az arc, a fej”, nyilatkozta 1970-ben a Forrásnak. Mintegy 200 alkotása az ország, sőt a világ számos pontján megtalálható: Riga, Havanna, Duisburg, Hannover, Párizs, Blois, Senlis, Moris Montagne, Perigueux, Lisszabon, Koppenhága, Odessa, Olaszország, Szlovénia... Kecskeméti, budapesti, gödöllői, szegedi, soproni alkotásai

mellett ehelyütt talán Balla Károly csévharaszi a Pásztorok bugaci, Asztrik püspök keceli, a Nótaénekes kiskunhalasi, a Petőfi család dömsödi szobrait vagy a Lakiteleki Népfőiskola udvarának parasztoikat mintázó sakkfiguráit, netán Mindszenty hercegprímás szobrát vagy a kalocsai feszületet érdemes megemlítenünk.

Egyik jelentős kulturális missziója a Jelkereszt-mozgalom meghirdetése volt, amit nyilatkozta szerint „több tényező motivált. Először is szülőhelyem, a kecskeméti határban fekvő Matkó ezeréves templomának romjai, mely már gyermekkori eszmélésem idején megragadott. Közvetlenül a Pest megyei Inárcs középkora volt hatással rám, mit Czágányi László barátom Inárcs története c. kétkötetes könyvéből ismertem meg. A páratlanul gazdag okleveles forrásokon alapuló tanulmányhoz – felkérésére – az ifjú doktorandusz Kulcsár Gabriella [azóta a régészet PhD doktora] írta a régészeti fejezetet, tárgyi emlékekkel is igazolva a középkori Szent György-templom és a falu helyét, melynek maradványaihoz a történész tanár hajdan mint kisdíákot vezette el őt”. Inárcson előbb (1997) a Park üzlet előtti tér bejáratánál látható Parasztpolgárok szoborpárját s a Tolnay Lajos Általános Iskola előtt álló Tolnay-emlékoszlopot ismerhettük meg, amit 1998-ban a Jelkereszt, 1998-ban a Jelharang, majd Szent István 2000. augusztus 20-án bemutatott szobra követett...

„Az emberek elmúlnak, a fák sorra kidőlnek,

Tűnődik, mit tehet, hogy itt marassza őket.

Így jár-kelet a világban. A kezében szekerce,

Hogy a múlandót mégis maradóbbá teremtsen” – írta róla a szomszéd faluban, Kakucson született katolikus költő, Rónay György.

Szűcs Farkas László

Szűcs Farkas László alkotás közben

Az emlékpark tíz szobrát megalkotó művész Budapesten született közel hatvan évvel ezelőtt. Végzettsége szerint iparművész, nevezetesen ötvös. „Amióta az eszemet tudom – vallja magáról – képzőművészeti pályára készültem”. Ennek megfelelően szobrásznak és festőnek is felvételizett, s az érettségi után szerzett ezüstműves-ötvös szakképzettséggel végül az Iparművészeti Főiskolát végezte el 1974-ben. Jelentősebb mesterei: Gerzson Pál, Illés Gyula és Engelsz József voltak.

Eddig élete során alkati, valamint objektív okokból nem válogatott a feladatokban, mivel szerinte „csak egyféle feladat létezik. Nevezetesen az, amit meg kell csinálni, és pedig legjobb tudásunk szerint, amire annak idején esküt tettünk”. Az ékszerektől a belsőépítészeti berendezésekig és filmgyári kellékekig, a grafikától és plasztikától a reklámtárgyakig sokféle műtárgyat készített már.

A jelenleg Soltvadkerten élő, rokkantnyugdíjas Szűcs Farkas László sok egyéni és csoportos kiállításon mutatta már be alkotásait, és számos művészeti díjban részesült már. Ezeket azonban, azonban mégsem tartja annyira fontosnak, és pedig azért, mert számára „lényegesebb az, amit az alkotás mond magáról”. E hitvallás tudatában reméli azt is, hogy művészi elképzelései az inárcsi szobrok esetében is találkozni fognak a lakosság és az azt megrendelő közösség elvárásaival.

Ezúton is megköszönve, hogy lehetőséget kapott az emlékpark tíz szobrának megalkotására, végezetül egy személyes vélemény elmondásával zárta gondolatait: „Szerintem minden nemzetnek könnyebb a jövőjét elképzelni, meghatározni, ha a szívére tett kézzel áttekinti múltját, és azt megismerve, belőle önbecsülést merít. Ez sokkal tisztább, egyszerűbb, mint – az esztelen tempóval globalizálódó mai világban – a média által ígért és sugallt szép jövőndöt kritikátlanul elfogadva rózsaszínűbbnek látni valamit annál, mint amilyen valójában.”

Tervezés

Kubányi Imre okleveles magasépítész üzemmérnök.
2316. Tököl, Aradi u. 30/a.

Pályázat-készítés

Dr. Teszársz Anna
Hot Tuna Spies Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.
ügyvezető igazgató: Földes Gábor
1038. Budapest, Perje u. 16.

Kivitelezés

Duna Aszfalt Kft
ügyvezető igazgató: Szijj László
6060 Tiszakécske, Béke u. 150.

Épül az emlékpark

Alvállalkozók

<i>Tereprendezés, földmunka</i>	Jerzsele Mihály, Varga Zsolt, T. Transport Kft. (Táder Lajos ügyvezető)
<i>Alapozás és betonozás</i>	HER-MÁD Kft. (Hernádi Zoltán ügyvezető)
<i>Vasipari munkák</i>	Szarka József
<i>Burkolói munkák</i>	GOMÉP Kft. Lajosmizse (Gombkötő Márk ügyvezető)
<i>Elektromos munkák</i>	WERNEVILL Kft. (Csonka Lajos ügyvezető)
<i>Parkosítás</i>	Selyemakác Bt. Kakucs. (Podoba László ügyvezető)

Fontosabb irodalom

ASZMAN Tímea – **PÁPAI** Kornélia – **PROVICS** István

(1997) Polyák Ferenc (Kiskunhalas)

BAKÁCS István

(1982) Iratok Pest megye történetéhez 1002-1437. PML (Bp.)

BÁRTFAI Szabó László

(1938) Pest megye történetének okleveles emlékei 1002-1599 (Bp.)

BIHARI József dr.

(2001): A sárkányölő Szent György legendája (Inárcsi Hírmondó 2001/3;6.)

BOZSIK József:

(2000) Mit ismerhetünk meg az ásátás nyomán, avagy az inárcs templom történetének régészeti emlékei. A Kossuth Rádió

aug. 26-i riportja Tari Edittel, az inárcsi ásátás vezetőjével (Inárcsi Hírmondó, 2000/3; 9)

CHOBOT Ferenc

(1915) A váci egyházmegye történeti névtára I-II. k. (Vác)

CZAGÁNYI László

(1983) Inárcs és Kakucs története a középkorban. PML, kézirat (Bp.)

(1988) Elfelejtett hernádi hétköznapiak (Hernád)

(1992) Tatárszentgyörgy története (Zrínyi K., Bp.–Tatárszentgyörgy)

(1993) A Dabasi Református Egyházközség története tulajdon iratai tükrében 1720–1793 (Dabas)

(1995) Inárcs története I. k. In: CZAGÁNYI – KULCSÁR I/7-38, 83-442. o. és II/1-420. o. (Inárcs)

(2000) Bugyi község története I-II. k. (Bugyi)

(2006) Gyál története. A település krónikája a kezdetektől napjainkig, I–II. k. kiadás alatt (Gyál)

CZAGÁNYI László – **KULCSÁR** Gabriella

(1995) Inárcs története I. k. (Inárcs)

DERCSÉNYI Balázs szerk.

(é. n.) Ócsa. Református templom. Tájak–Korok–Múzeumok Kiskönyvtára 525. sz. (Bp.)

DERCSÉNYI Dezső szerk.

(1958) Pest megye műemlékei I-II. k. (Bp.)

DÜMMERTH Dezső

(1977) Az Árpádok nyomában (Bp.)

(1982) Az Anjou-ház nyomában (Bp.)

FEHÉR Géza

(1975) Török miniatúrák a magyarországi hódoltság korából

(Bp.)

FEHÉR P. Mátyás – **DEZSÉNYI** Miklós – **SZÍVOS** Donát –

DOMBI József

(1944) Szent Margit és szigete (Bp.)

FÜLÖP András

(2000) Összefoglaló jelentés a csévharashti templomrom kutatásáról. In: TARI (2000) i. m.

Parképítés

Elkészültek a szobrok

GYÖRFFY György

(1977) István király és műve (Bp.)

(1977/b) Szent László. In: László király emlékezete (Bp.)

(1987/1998) Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza.

II/IV. k. (Bp.)

(1987/2) A tatárjárás emlékezete. Bev. Tan. Szerk. Katona Tamás (Bp.)

JÓZSA Judit – VÁRALLJAI CSOCSÁNY Jenő – N.

DVORSZKY Hedvig

(é. n.) Magyar Nagyasszonyok I. 800–1800. (Bp.)

KULCSÁR Gabriella

(1995) Régészeti emlékek Inárcson és környékén. In: CZAGÁNYI – KULCSÁR (1995) I/39-82. o. (Inárcs)

LACZY Károly

(2005) Emlékpark támogatásból. Interjú, Inárcsi Új Hírmondó 2005/5;6-7. o.

MATULA Ágnes

(2000) A Jelkeresztől a Szent György-keresztig. Riport az inárcsi ásatásról a Duna Televízió 2000. április 23-i műsorán.

MNL

Magyar Nagylexikon, 1–18. k. (Bp.)

PAULER Gyula

(1899) A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt, I-II. (Bp.)

TARI Edit

(1992) A ceglédi Öregszőlők régészeti emlékei. Ceglédi Füzetek 26. (Cegléd)

(1986) Vecsés és környéke régészeti emlékei. In: LAKATOS (1986) 25-45. o.

(2000) Pest megye középkori templomai. Stud. Com. 27. (Szentendre)

TÓTH Endre – SZELÉNYI Károly

(2000) A magyar Szent Korona. Királyok és koronázások. II. kiadás (Bp.)

ZSOLDOS Attila

(2001) Pest megye az Árpád-korban. In: Pest megye monográfiája I/2. rész a honfoglalástól 1686-ig. Szerk.

Zoldos Attila (Bp.)

A bal oldali szoborsor

Walks in Inárcs (2)

The memorial park of the medieval St. George church

The Historical Memorial Park is a worthy representation of the 500 years old village and its church. Polyák Ferenc's tall cross, the *Jelkereszt*, which was located near the road previously, is the first to be seen when we enter the reconstructed outline of the old building. The main character of our composition, King St. Stephen, who is the embodiment of our state, is held by two, strong peasants, who are symbolizing the people of our country. The cross, and the corpus on it, is held by St. Stephen, which symbolizes that the basic pillars of our state had been set by Christianity. The relief of St. George is a reminder of the patron saint of the church. The bell tower grows from the full size statue of two saint bishops, and above them there are more reliefs portraying other important kings of our history. On the top of the rustic roof there is a cross pointing to the sky, and the bell itself is decorated with the image of St. George, the church's patron saint, who is stabbing the dragon with his pike. Along the walls of the church there are statues of Hungarian saints, which were carved by László Farkas Szűcs out of oak. St. Stephen, the son of Géza and Sarolt, was the one who established the state and made

Christianity state religion. According to the tradition, his baptism and confirmation was put down to St. Adalbert (+ A.D. 997. April 23. Gdansk) Bishop of Prague. Beginning from A.D. 1050 St Gellért (A.D. 1046. September 24. Buda) bishop and theologian, became the first bishop of our country to organize Christianity and during the fight the pagan insurgents of Vata he suffered martyrdom. Prince St. Imre (A.D. 1031. September 2.) son of St.

A jobb oldali szoborsor

Stephen and Gizella prepared for his future mission to be the leader of the country with the guidance of St. Gellért. He also followed his fathers Instructions to become a just and great king. He suffered death in a hunting accident in A.D. 1031. Along with St. Stephen, his father and St. László, they were respected as „saint kings” and he was respected as the embodiment of virginity.

St. László (+ A.D. 1095. July 29.) Hungarian king, was the son of I. Béla and Richeza Polish princess. He belonged to the Vazul branch. The restoration of the court's order, strengthening the Christian church and proposing St. Gellért's sainthood is linked with the name of St. László. The „knightking”, as he is called, is surrounded with legends and three of these legends (regarding his persecution, his fights and his decapitation) is portrayed on the reliefs of the centuries old Premontsratensian church of Ócsa.

Hungarian St. Elizabeth (Erzsébet) (+1231. Marburg) daughter of II. András és Gertrúd from Meran was brought up in Wartburg and after the death of his fiancée, Hermann, the duke of Thüring, she got married with Count IV. Lajos. In spite of her royal origin, she was a woman of strong faith. She kept the orders of Christian faith especially after his husband died. Near her grave in Marburg 58 miracles were recorded.

St. Margaret of the House of the Árpáds (Szt. Margit) (+1270/71. January 18. Rabbit's Island) daughter of IV. Béla and Maria Laszkarisz became a Dominican nun, who lived her devoted life first in Veszprém, then in the Rabbit's Island in a monastery. She turned against his father's will, when he wanted her to leave the order. She not only stayed in the monastery but devoted her life to others. She died at the age of 29. Even though there were many miracles recorded around her she was nominated to become a saint only in the twentieth century, in 1943.

St. Hedvig of the Anjou House (+1399. July 17. Krakow) Polish princess was a daughter of Lajos the Great, Hungarian king and Elizabeth from Bosnia. She played an important role in the Litvanian nation's conversion to Christianity as the wife of the Jagello king. The queen was respected as a saint in her life, but she became a saint officially only in 1997.

Apor Vilmos Boldog (+1945. April 2. Győr) Roman Catholic Bishop, the „priest of the poor” became a well known character of the church, who played an important political and public role in Hungary in the 1940's. In 1944. he stood up against racism and he died in 1945. March 30th saving women's life from the Russian soldiers in the basement of the Bishop's Palace. He died on that day. He was beatified in 1997. November 9th by Pope II. John Paul.

St. George, patron saint of our church was an important Character of both Christian and Muslim tradition, who now is the patron saint of knights, soldiers, and other who are involved in war activities. Now he became a patron saint of the scouts. Due to the lack of evidence of his historical background he was deleted from the list of saints in the twentieth century. In the Middle Ages he was patron saint of the Vác diocesis, and Inárcs and his person was portrayed in many statues, reliefs and coins.

(Maricza Andrea fordítása)

Spaziergänge in Inárcs (Teil 2.) Der Park der Sankt Georgs-Kirche in Inárcs

Der Gedenkpark stellt ein stetes und würdiges Gedenken dem einen halben Jahrtausenden lang blühenden Dorf und seiner Kirche. Zuerst macht sich das Markkreuz (*das Werk von Ferenc Polyák*) um den rekonstruierten Konturen des ehemaligen Fundaments bemerkbar. Das Markkreuz stand ursprünglich seit 1998 westlich von der originellen Stelle, am Straßenrand. Die Hauptgestalt der Komposition ist der König Stephan der Heilige. Seine Figur symbolisiert den ungarischen Staat und wird an den Schultern von zwei robusten Bauernfiguren gehalten, die Symbole des ungarischen Volkes sind. Das Kreuzifix und der Corpus Christi wird von König Stephan gehalten. Damit wird betont, daß die Grundlagen des ungarischen Staates in der Aufnahme des Christentums verwurzelt sind. Am Patron der Kirche Sankt Georg „dem Drachentöter“ erinnert ein Relief. Der ebenfalls von Ferenc Polyák geschaffener Glockenstuhl erwächst aus dem Standbild zweier heiliggehaltenen Bischöfen. Über den Standbildern sieht man das Relief eines heiligen Königs. Die Kolumnen werden von einem rustischen Dach vollendet. An der Spitze des Daches strebt ein Kreuz in die Höhe. Der Bronzeuß der Glocke ist von einem Reiterbild Sankt Georgs geschmückt, das den Heiligen in dem Moment zeigt, wo er den Drachen mit seinem Speer tötet.

A templom eredeti kövei az alapban

Az alaprajz részlete

An beiden Seiten der Kirche stehen die Eichenstatuen der bekanntesten Heiligen der ungarischen Geschichte und vor allem Standbilder des Kirchenpatrons, die alle Werke von *Farkas László Szűcs* sind. Die erste Statue stellt den König **Stephan den Heiligen** (*gestorben am 15. August 1038*) dar, den Sohn des Landesfürstes Géza und seiner Gattin, Sarolt, Tochter eines orthodox getauften Adligen. Nach der Überlieferung wurde er am 23. April 997 in der Nähe von Gdansk vom Bischof Sankt Adalbert von Prag getauft. Der Bischof und theologischer Schriftsteller Gerhard der Heilige wurde 1030 als erster Bischof Ungarns mit der Ausbau der christlichen Kirche in Ungarn von Stephan beauftragt. Gerhard wurde später von den heidnischen Rebellen Vatas ermordet.

Der Prinz **Emerich der Heilige** (*gestorben am 2. September 1031*) war der Sohn Stephans und der bayrischen Herzogstochter Gisela. Ihm wurde von dem Bischof Gerhard der geistige Weg des Christentums belehrt und Anhand den Ermahnungen seines Vaters rüstete er sich auf die spätere Herrschaft. 1031 ist er aber an einem Jagd ums Leben gekommen. Er wurde später zusammen mit Stephan dem Heiligen und mit dem Arpadenkönig Ladislaus dem Heiligen als dritter „Heiliger König“ des Geschlechts der Arpaden dargestellt und als Inkarnation der Unbefangenheit verehrt.

Der ungarischer König **Ladislaus der Heilige** (*gestorben am 29. Juli 1095*) war Sohn des Königs Béla I. und der polnischen Königstochter Richeza. Er gehörte zum Zweig Vazuls. Die Wiederherstellung der Landesordnung, die Stabilisierung der christlichen Kirche und die Heiligsprechung von Stephan, Emerich und des Bischofs Gerhard von Csanád wurden von ihm vollgebracht. Die Wandgemälden der Prämonstratenkirche in Ócsa haben die Wundertaten des „Ritterkönigs“ Ladislaus des Heiligen auch aufbewahrt.

Heilige Elisabeth von Ungarn (*gestorben in Marburg 1231*) war die Tochter von Andreas II. und seiner Gattin Gertrud von Andechs-Meranien. Als die Verlobte des Sohnes des thüringischen Landgrafs Herman II. wuchs sie in der Wartburg auf, und nach dem Tod ihres Verlobten heiratete sie den Landgraf Ludwig IV. Im Gegenteil zu ihrem hohen Rang fastete sie oft, lebte ein erhaltendes, frommes Leben, sie unterstützte die Armen und Bedürftigen. Die Landgräfin lebte nach dem Tod ihres Gemahls in strenger Askese weiter, und bei ihrem Grab in Marburg wurden 58 Wundertaten aufgezeichnet.

Az emlékpark részlete

Die Tochter von Béla IV. und Maria Laskaris war **Margarete die Heilige** (*gestorben am 18. Januar*

1270 oder 1271 auf der Haseninsel bei Ofen). Sie stammte ebenfalls aus dem Geschlecht der Arpaden und wurde infolge einer Versprechung ihrer Eltern Nonne im Dominikanerorden. Zuerst lebte sie im Kloster zu Weißbrunn, dann später im Kloster auf der Haseninsel bei Ofen und blieb ihrer Gelübde auch gegen dem späteren Willen ihres Vaters bis zu ihrem Tode treu. Sie lebte in Armut, erledigte die niedersten Arbeiten im Kloster und büßte bis ihr Körper völlig von Kräften kam. Sie starb im Alter von 29 Jahren.

Man hat Hunderte von ihren Wundertaten aufgezeichnet, sie wurde aber erst 1943 heiliggesprochen.

Heilige Hedwig von Polen (*gestorben am 17. Juli 1399 in Krakau*) war polnische Königin und die Tochter des ungarischen Königs Ludwig des Großen und seiner Gemahlin Elisabeth von Bosnien. Durch ihr Heirat mit dem ursprünglich heidnischen litauischen Großfürsten Jogaila (oder Jagiello) spielte sie in der Christianisierung Litauens eine wichtige Rolle. Hedwig wandte sich später der Armen-, Kranken- und Altenpflege zu und wurde bereits zu ihren Lebzeiten heiliggehalten. Die Königin wurde von Papst Johannes Paul II. 1997 heilig gesprochen.

Vilmos Apor (*gestorben am 2. April 1945 in Raab*) war römisch-katholischer Bischof. Er war zuerst Hilfpriester in Jula und wurde später zu einem Bischof, der in Ungarns politischem und gesellschaftlichem Leben eine erhebliche Rolle spielte. 1944 protestierte er gegen die Judenverfolgung und Rassendiskriminierung in Ungarn. Am 30. März 1945 wurde er von russischen Soldaten der roten Armee niedergeschossen, weil er Verfolgte und Flüchtlinge, vor allem Frauen und Kinder im Keller der bischöflichen Residenz in Raab beschützen wollte. Vilmos Apor wurde am 9. November 1997 von Papst Johannes Paul II. selig gesprochen.

Az emlékpark bejárati kapuja

Der Patron unserer einstigen Kirche **Sankt Georg** (*gestorben um 303*) ist christlicher und orientalischer Märtyrer sowie Patron von verschiedenen Ritterorden, der Bauern, Soldaten, Schmiede, Sattler, und neuerdings auch der Pfadfinder. Georg wurde aufgrund der Ungewissheit über seine historische Herkunft im 20. Jahrhundert aus dem katholischen Heiligenkalender offiziell entfernt. Im Mittelalter war er noch Patron der 13 Dekanaten des Bistums Waitzen darunter auch der Pfarrergemeinde von Inárcs. Seine Gestalt erscheint auch in der Basilika von Ócsa sowie an vielen Wandgemälden, auf alte Münzen und auch in Form von Statuen.

(Purcsi Magdolna fordítása)

A méltó helyre került Jelkereszt

Magyarország célba ér

Szerkesztette és írta

© Czagányi László

Lektor Tari Edit. Fordítás Maricza Andrea és Purcsi Magdolna. Fotó: Talapka István

Kiadja az AVOP-pályázat támogatásával Inárcs Község Önkormányzata

Felelős kiadó Laczy Károly polgármester

Készült A/5 méretben, füzve. Nyomdai kivitel: Pressman Nyomdaipari Bt. (2371 Dabas; tel.: 29/365-564, mobil: 30/9403-139) Felelős vezető **Bálint Ferenc** ügyvezető igazgató. Szedés, tördelés **Kecskés István**